

TERRA RUBRA

Full informatiu de la Vila de TARROJA - Any 14 -Setembre-octubre de 2003 - Núm. 84

TUDELA

El poble de Tudela, deshabitat des de fa algun centenar d'anys, situat dins el terme de la Prenyanosa, ha estat aquest estiu tema de plena actualitat. Les restes de la seva església romànica, a una altitud d'uns 500 metres i al costat mateix del poble, que havia fet durant molts anys de mirador solitari, silencios i tranquil, ha estat segurament en aquests dos darrers mesos el lloc més visitat de la comarca.

Tot i que, com hem dit, pertany al terme de la Prenyanosa, el coneixement i la vinculació amb Tarroja, ha estat sempre molt important. Els tarrogencs del passat i també els del present, ens hi sentim molt propers sentimentalment, l'hem tingut sempre com a nostra. Les llegendes, el misteri que sempre ha embolcallat l'esglésiola i el petit turó de Tudela i l'espai de llibertat que ha suposat per a molts han calat des de sempre, molt fortament, en els habitants de Tarroja, que hi sovintejaven en visites i costums de celebració, sobretot el jovent.

La venda del temple per part del Bisbat de Solsona a un particular, ha provocat la reacció dels tarrogencs i també d'altres veïns de pobles de l'entorn.

Saber mirar serenament i fer-ne crítica quan l'aiguabarreig de sentiments s'hi troben molt agafats, és difícil, legitimar totes les accions que durant aquests darrers temps han concorregut, també ho és.

Poder expressar i canalitzar els sentiments fins a trobar un punt de connexió, fora desitjable. La voluntat d'assumir amb responsabilitat les conseqüències que es puguin derivar d'una resolució favorable a la comarca, confiem que mai més hagin de ser reivindicades.

Turó de Tudela

NOTÍCIES

● Celebrat ja el 4t curset d'estudis d'arquitectura popular "L'Arquitectura de l'Aigua", tal com vam notificar en el número anterior de TERRA RUBRA, tenim ja les conclusions a les mans, massa extenses per a poder-les publicar en el nostre espai, però sí que volem notificar, la crida que fan els organitzadors, i que transcrivim textualment:

"Volem cercar amics pels diferents municipis per catalogar les construccions que trobem en el camp. És a dir aconseguir equips pluridisciplinars de treball com pagesos, veïns, botànics, arquitectes, excursionistes, enginyers, historiadors, arqueòlegs, literats, etc. Per conèixer des de diferents punts de vista aquestes obres que sens dubte qualifiquen el territori.

A la vegada es vol crear un clima entre els ajuntaments perquè donin suport teòric i pràctic per a aquest objectiu.

Es volen portar els treballs realitzats a les escoles de primària i secundària des dels CRP per donar-los a conèixer als professors, mestres i alumnat d'aquests entorns que tenim.

Per connectar amb nosaltres: [www:arquitecturapopular.com](http://www.arquitecturapopular.com) i jomoca@coac.es"

En el marc d'aquests curset es portà a terme l'Exposició-Homenatge al picapedrer tarrogener Josep Lacueva. Acte sobradament merescut, que rememorà emotivament els valors personals que el Josep, a través de la seva obra, ens volgué transmetre.

● La Festa major d'enguany a Tarroja, aportà una nova experiència entre festiva i reivindicativa a la festa. La pedalejada d'una setantena de ciclistes a primera hora del matí de dissabte, amb força eufòria van prendre la marxa cap a Tudela, per manifestar el malestar del veïnat per la pèrdua del temple de Sant Pere, que el bisbat de Solsona ha venut a un particular.

Entre la resta d'actes habituals de Festa Major, divendres al poliesportiu, sopar per a tots a taula parada i amb una organització immillorable, bona taula i bona conversa, un sopar per repetir.

El "pica-pica" a la plaça Nova, el diumenge, fou ben concorregut. Atraccions i actes per a la mainada, i no cal pas dir com en van gaudir. Ball cada dia al poliesportiu,

Ambient de festa a la plaça

força animat. Rock per al jovent. Tots van poder trobar el seu espai.

L'exposició al local de la Plaça amb els treballs de pintures a l'oli que van presentar els/les alumnes que segueixen el curs, dirigit per Joan Díez. Enhorabona a tots!

El temps acompanyà amb una calor fora mida.

- El dia de Sant Salvador, com ja hem pres per costum els tarrogencs, fem la celebració en família. Durant el dia la quietud marca la diferència, però, cap a la

vesprada la plaça Nova es comença a animar i el músic, amb la seva simpatia, va aconseguir que la vetllada fos divertida i original.

Els de la nostra vila que porten per nom Salvador van convidar a tots els presents a acostar-se a la taula de beguda a prendre un refrigeri. Un bon detall, que van haver de complimentar ballant una peça dedicada a ells. Aquest

fou un toc innovador a la festa i molt aplaudit.

- El dia 11 d'agost Armand Verdés i Franquesa va complir 93 anys. Que sigui per molts més.

- Cisqueta Golanó i Balcells, el dia 15 d'octubre, compleix 92 anys. Moltes felicitats!

- Us volem fer saber que tenim participacions de la Rifa de Nadal. El número és **37392**.

Full informatiu de la Vila de Tarroja

Consell de Redacció: *Josefina Carulla, Josep Coma, Josep Condal, Narcís Saladrígues, i Mercè Torra.*

Col·laboradors: *Jeroni Artigas, Josep M. Llobet, Ramon Castellà, Jaume Secanell, Alba Vallés, Núria Verdés i Ramon M. Verdés.*

Correcció: *Servei Comarcal de Català del Consell Comarcal de la Segarra*

<http://www.terrarubra.org>

c/e: revista@terrarubra.org

Els articles publicats reflecteixen únicament l'opinió de llur signant.

Edita: «**Comissió d'Estudis Tarrogencs**»
C/ de l'Església, 1 - Tel. / Fax 973 52 00 65 - 25211 TARROJA

Muntatge i impressió:
Saladrígues, S.L. - Font, 7 - 25250 BELLPUIG

Dip. Legal: L-2107 - 1990

UNA DESCRIPCIÓ, AMB LLEGENDA, DE L'ESGLÉSIA DE TUDELA (1913)

Aquests últims mesos ha estat notícia als mitjans de comunicació la venda feta pel bisbat de Solsona a una persona particular de l'església romànica de Sant Miquel de Tudela. No entrarem ara a fer una valoració de l'encert d'aquesta operació, però sí que pot resultar d'interès la reproducció d'un article titulat «Sant Miquel de Tudela» i signat amb el pseudònim de Romeu Altamir, que va ser publicat al número 23, corresponent al 6 de juliol de 1913, del periòdic cerverí *Nuevo Ambiente*.

En la primera part de l'article, l'autor ens dóna una viva descripció de la situació en què es trobava ara fa noranta anys aquell indret: les cases del poble de Tudela es veien totalment enrunades, però l'església no solament es mantenia en un relatiu bon estat sinó que encara conservava, en el seu interior, un valuós sarcòfag de pedra amb l'estàtua jacent d'un cavaller. En la segona part de l'article, és

relatada una enigmàtica llegenda relacionada amb una imatge de sant Miquel, el patró d'aquesta església de Tudela.

El text de l'article és el següent:

«Los companys de viatge som pocs, tan pocs que caminem de costat y no portem may ningú al mitj. Aixís y tot, lo nostre caminar no és silenciós ni contristat sinó en perfecta armonia amb la bulliciosa joia que la primavera ha estès damunt dels marges verds y florits y ls blats que rosseijen.

Seguim la carretera de Guissona fins prop de Tarroja, per a pèndrer tot seguit lo camí qui va als boscos de Castell Mejà. En una clariana del bosc, los carboners trien lo carbó mal cremat voltant la pira fumejanta. Una dona jove, asseguda a terra, fa espurnejar a cada rialla les estrelles de les dents y dels ulls en la cara fosca negra.

Anem caminant pel bosc fins arribar a la vall que'l voreija. Aquesta vall està partida per una serra triangular que acaba en un turó a ont s'alsava, en altre temps, lo poble de Tudela. Ara només s'hi veu l'iglesieta de Sant Miquel a dalt de tot, com una llàntia encara encesa del navili enfonsat.

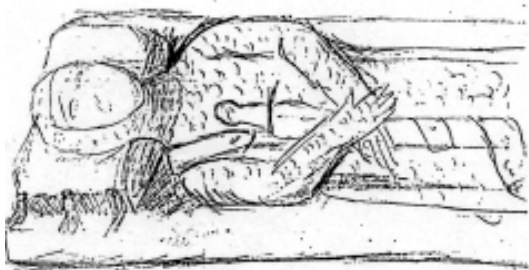
Escalem lo turó per un camí pedregós, tenint a una y altra banda les parets enrunades que havien sigut hortets reclosos y assoleiats, cases habitades, amb foc a la llar, gemec de criatures y

---

testos amb aufàbregues a les finestres. Enfront de l'iglésia, en un gep del turó, s'aguanten encara uns murs groixuts, arrapats al fiter, que foren tal vegada·ls macissos fonaments de la casa-fortalesa.

L'iglésia és sencilla, una nau amb un absis semicircular a llevant. Ja·s parla d'ella en la interessant acta de consagració de l'iglésia de Guissona de l'any 1099. Se veuen per tot rastres de les diverses restauracions sofertes.

Dibuix del sarcòfac que hi havia a l'església de Tudela fet per Montserrat Galí

No deuen tanir cap relació amb les marques lapidàries de l'absis, que en bona part pertany a la primitiva construcció, uns grabats oberts en una pedra de la paret lateral del temple. Lo traçat del dibuix és ferm y sobri, denotant una mà experta. La posició de la pedra, prop de terra, permet suposar que haigi sigut grabada en lo lloc mateix en què avuy se troba. La fatxada de l'iglésia ha sigut completament reedificada, portant la llinda de la porta la data de 1807.

Enfonsada a terra, junt a la paret del temple que mira a mitjdia, s'hi veu una grossa pedra quadrangular, oberta en forma rudimentàriament humana: és una sepultura romànica. Aquest sepulcre y tots los demés que volten l'iglésia han estat sovint regirats.

L'interior del temple està tot refet y sembla finit de nou. En un nicho ample y de poc fons, prop de la sagrestia, hi ha un sarcòfac de pedra, desmuntat dels lleonets que·l sostenien, amb

l'estàtua jacent d'un cavaller vestit de cota guerrera y llarga espasa. És d'execució poc acurada, si bé ha sofert molt desgast. Segurament estigué policromat tot lo sepulcre.

[...].

Havent quedat abandonat lo lloc de Tudela, se trasladà la parròquia a la Prenyanosa, engrandint l'iglésia antiga y canviant-ne l'orientació.

Se poden trobar algunes ruïnes sense eura, però no se'n pot trobar cap sense llegendes: Sant Miquel de Tudela també·n té. Se diu que una vegada una dona tenia una imatge de Sant Miquel tant vella que s'anava desfent a troços, fins que un dia la prengué amb l'intenció de tirar-a al riu. Pel camí·s topà amb una altra dona vehina, la qual, al conèixer aquell propòsit quedà tota esglaiada y demanà l'imatge corcada per a dur-la a una ermita que ella sabia tota desolada y feta un cau d'òlibes.

Comensaren los aplecs y la gent s'omplia de devoció y l'iglésia·s guarnia de braços y mans de cera y trenes de noyes y vestidets d'infants. Però l'imatje·s desfeya, s'esfumava, se tornava una sombra y·ls devots la feren repintar y, un cop repintada, vegeren que a n'aquell Sant Miquel tan espiritual que tenien se li havien quedat els ulls envidriats y les galtes fines y rosades com una noya y se li havia glaçat a la boca un somrís burleta que·ls deixà a tots avergonyits y escandalitzats alhora.

Diuen que·ls capellans de la rodalia·s conjuraren y que una nit alçaren moltes vegades una moneda enlaire y, diuen, que aquella mateixa nit l'imatje de Sant Miquel deixà l'altar a una altre imatge tota nova y que molts dies després prop de l'absis de l'iglésia encara s'hi veyen rastres d'una foguera. Però l'ermita no ha tornat a ésser lo que era: les parets són nues y fredes y a les nits l'òliba hi torna a encendre·ls fanalets dels seus ulls y xiula».

JOSEP M. LLOBET I PORTELLA

L'ÚLTIMA ANGUILA?

Molt pocs n'havien vist i encara eren molts menys els que n'havien agafat alguna. Qui sí que n'agafava tot sovint era el Magí de cal Farré, un germà de la Paulina, que tenia costum de parar bertrols al torrent. Jo llavors era un mocós de tres anys i com que la meitat del temps me les feia per allà a la ferreria, just davant de casa, ni que de les pescades no se'n feia gaire escudella per no estovar la llebre, a mi sí que el Magí me n'ensenyava alguna per fer-me por. Això de por és un dir, perquè aquells animals llefiscosos i esmunyedissos, semblants a serps, més aviat em feien gràcia i les tocava com aquell que res. Valent? No, segurament que amb la mateixa inconsciència hagués tocat una serp.

Qui també deia que parava bertrols i per tant també sabia quin gust tenien les anguiles i els barbs del torrent, era el Manel de cal Mundons. El Jaume, el seu fill, no fa gaire que em va treure de dubtes i em va corroborar que son pare sí que parava bertrols i feia alguna que altra agafada de peix i encara va afegir que en més d'una ocasió havia pescat anguiles a la segla mateix de davant de casa seva. La segla que regava els horts de la font i alimentava la bassa on ara hi ha un bocí ermot i una mica d'aparcament.

Quins temps! Una seixantena d'anys enrere i les anguiles a dins del poble!

Com que deien que el peix fins a sant Joan puja riu amunt i a partir de llavors

comença a baixar, els bertrols, una mena de caragoleres amb una tapa en forma d'embut que permetia entrar però no sortir, es paraven en algun pas estret d'aigua encaixonada amb la boca mirant cap avall o cap amunt segons fóssim abans o després de St. Joan. Així, animal que hi transités, de nassos cap al bertrol. També de vegades el paraven en algun lloc que fes toll, llavors a dins hi posaven un grapat de cargols o, els dies que n'hi havia, les tripes d'un conill.

L'ocasió en que sí es feia safareig de les anguiles, era quan s'escurava la segla dels horts de la Ribera Baix. Resulta, com explico a "Sabó de casa", que allà al pontet del Pixeruc hi havia l'amagatall d'aquestes bestioles i l'última part d'aquesta jova de netejar la segla, sempre eren les batusses del jovent per treure alguna anguila del seu cau. Llavors sí que se'n parlava obertament, tant si se n'agafava com no, perquè era una feta de domini públic que fins l'any vinent no es tornaria a repetir, així ja es podia donar gust a la llengua.

I això de l'última anguila del títol? De veritat es pot saber quina va ser l'última anguila del nostre torrent?

Doncs de l'última que se'n va fer força escudella, de les dues maneres, sí. Va anar així.

De pescar amb canya mai se m'ha donat bé, però allò de parar una corda (una mena de palangre en petit) amb només quatre o

---

cinc hams, sí que ho practicava. També feia anar el filat, un tresmall que teníem de quan vivíem al molí de Fonolles. Totes aquestes arts, il·legals si voleu però més eficaces que la canya, eren el nostre pa (més aviat peix) de cada dia dels aficionats de Guàrdia de Tremp on vaig viure una bona colla d'anys. Allà havia pescat tota mena de peix que s'hi donava: barbs, carpes, magrilles i truites. De tota aquesta menja de quaresma no cal dir que les truites eren les que més il·lusió em feien. De totes maneres no havia pescat mai cap anguila, segurament perquè deu ser veritat que ja s'havien acabat des que havien construït les preses de Camarasa primer i la de Terradets després. El cas és que cap dels altres pescadors del poble tampoc n'havien enxampat cap i això que abans, abans de la guerra se suposa, n'agafaven a desdir.

Aquí entra la lògica. Si les anguiles no podien pujar aquestes dues preses, en canvi per anar al Sió, el nostre torrent, no n'havien de pujar cap i això volia dir que segurament encara n'hi hauria alguna de despistada. Efectivament, hi era i l'estiu del 63 vaig parar tres o quatre hams en una corda i la vaig deixar a la nit al toll que hi havia sota la freixa (freixe) de cal Biosca (una freixa molt coneguda pels caçadors que volien despenjar algun colom a l'abeurada). Com deia, vaig parar la corda i a l'endemà al matí, abans de sortir el sol, ja era al peu del canó estirant la corda amb una senyora anguila que mai hagués somniat que hi pogués haver. El Farreret (Ramon Calafell) la va amidar i feia 98 cm de llargada.

Si us he de dir la veritat quasi em va saber greu d'haver agafat aquesta superba peça i no vaig tornar a parar mai més cap corda al

torrent i no he sentit explicar a ningú que n'agafés cap més tampoc, de manera que allò de l'última anguila podria ser veritat.

De totes maneres ara diuen que volen repoblar amb anguiles la part baixa del Segre, de manera que no crec que aquests animalons tinguin cap impediment per pujar Segre amunt i un cop a Balaguer, enganxar el Sió i arribar-se als nostres encontorns.

Ja ho sabeu, prepareu els bertrols i les cordes, i si no teniu res de tot això, un cop a l'any escureu la segla (no li fareu cap mal) dels horts de la Ribera Baix i us asseguro que, o molt han canviat les coses, o al pontet del Pixeruc n'hi trobareu de ben maques.

Això, sí, recordeu la dita: “Qui vol peix que es mulli el cul”.

JOSEP COMA

MARS DE CANYA

Antigament, Portugal era un país abandonat a les solituds del mar. En els seus ports vivia una població diversa que va organitzar la reconquesta del territori àrab i la colonització. Els cavallers del Temple, foragitats per Felip de França, també van trobar acollida en les abruptes costes lusitanes, on fundaren l'orde de Crist, que tant contribuiria a l'expansió marítima. A l'establir-se al sud del Tajo, en un llogarret anomenat Avis, crearen el mestrat del mateix nom en la persona de l'infant reial bastard Joan I de Portugal.

Els ports lusitans passaren a ser baluards de naus i d'una burgesia cosmopolita triomfadora davant de la noblesa conservadora terratinent, a qui els nous sobirans concediren exempcions i privilegis. A Lisboa, el tràfic del nord d'Europa convergia amb el del migdia, a través de la labor dels membres de colònies estrangeres allà establertes. La navegació i el comerç constituïa per als lusitans el motor de la seva riquesa i la finalitat de la seva existència.

El matrimoni dels sobirans Joan I de Portugal i Felipa de Lancaster fou l'origen d'una generació d'alts infants dedicats a la missió de propiciar el comerç marítim. L'infant Pere, duc de Coïmbra –progenitor del nostre considerat Pere IV com a rei dels Catalans–

fou un destacat viatger a totes les parts conegudes del món. L'infant Ferran va donar la vida en la conquesta i defensa de la regió nordafricana, anomenada “l'Algarve allende el mar”. L'infant Enric, conegut com “el Navegant” s'envoltà d'experts cosmògrafs, cartògrafs i els reuní en un lloc de l'extrem sud-est del territori lusità, des d'on navegants sortien amb aquelles naus exploradores assenyalades amb la creu de l'Orde de Crist, de la que era el seu Gran Mestre. Per aquest motiu va contractar el conegut cosmògraf balear Jaume de Mallorca –Jaume Ribes, fill d'Abraham Cresques, autor de l'atlas català de 1375– per a que l'assessorés en l'elaboració de cartes nàutiques i en la formació de pilots. Tingué l'obsessió d'arribar a aquell Orient conegut per referències franciscanes, sobre rics territoris cristians regits per un “preste Joan”, plens de productes que activarien el comerç de la nació.

Cada any, navilis portuguesos sortien a explorar el continent africà en els marges atlàntics fins el cap de Boixadors i la Guinea, límit obligat per ser la regió un bullidor de tempestes i de gran onatge, generats per l'efecte de l'intens calor de la zona tòrrida, agreujat per l'imprevist retrocés de la terra continental vers l'interior. Des de les platges lusitanes es

---

podien veure partir les naus, amb els seus inflats **velams** amb la creu de Crist per divisa, fins a desaparèixer a l'horitzó. Com ho immortalitzà l'èpica de Lluís Vas de Camões:

*“...Així forem obrint aquells mars
que cap altre generació mai obrí.
les noves illes veient i nous aires
que el generós Enric descobrí...”*

Os Lusíades, Cant V. (1)

Els portuguesos foren els primers europeus que establiren factories a la costa occidental africana, aconseguint dels caps de tribus esclaus, marfil i or a canvi d'armes, pólvora, teixits i altres mercaderies. Foren les zones de la costa d'Or, la costa del Piment, la costa d'Ivori i la costa dels Esclaus. El comerç d'esclaus negres ja era conegut a la península perquè havia estat practicat pels àrabs que traficaven amb els pobles del sud del desert de Sahara. El 1442, els portuguesos iniciaren aquest comerç per la necessi-

tat de mà d'obra per a les seves explotacions agrícoles colonials. De fet, a la península ja existien barris poblats de negres que havien obtingut l'emancipació i vivien com a homes lliures. El 1444 es va crear la *Compañía de Lagos*, per a explotar els productes africans oriünds de les costes de Guinea, anomenada també casa de Guiné o da Mina.

Aquests esclaus negres feren possible el desenvolupament de la indústria sucrera i dels seus derivats. L'infant Enric va decidir establir a l'illa de Madeira l'explotació de la canya dolça fent portar de Sicília patrons francs de la planta i tècnics d'aquesta –mestres de canya– per tal d'afavorir-ne el cultiu. A l'explotació agrícola els hi va afegir l'extracció del suc oguarapo, així com la seva transformació per mitjà d'uns mecanismes de premsa fusta anomenats “alzapremas”, junt amb la refinació del producte obtingut o cuit de la mel o melat.

Al segle XV, el sucre de canya era poc conegut en la major part dels països europeus, que preferien la mel i tan sols era utilitzat en la medicina. Els portuguesos, però, per mitjà de l'infant Enric –que percebia la tercera part de la producció, n'introduí l'exportació a Flandes, Gènova, Venècia i a la regió provençal d'Aigües Mortes, des d'on es distribuïa al sud de França.

Alcàsser de Colom, residència de Diego Colom, fill de Cristòfor Colom

---

Les Illes Açores foren ràpidament colonitzades i rompudes per a la plantació de canya de sucre. Les de Cap Verd foren poblades amb esclaus portats de Guinea, per tal d'ajudar en la producció de sucre i cotó. Aquestes colònies permeteren anar avançant en les expedicions marítimes i comercials, engrandint els mercats portuguesos, situats estratègicament al llarg de les costes atlàntiques.

S'ha dit que l'almirall Colom també es va dedicar a aquest comerç derivat de la canya de sucre durant la seva estada a l'illa de Madeira i Porto Santo Spirito. Fins i tot se li suposen alguns viatges per la Mediterrània per compte de la casa comercial Centurione di Negro, client d'aquest producte a l'illa de Madeira. L'escriptor cubà Fernando Ortíz arribà a dir de Colom que fou "el primer sucrer d'Amèrica" (2). De fet, el "colonato" era un sistema que preveia l'establiment d'una economia basada en la canya de sucre a les Antilles. Les plantes de la canya de sucre foren portades en el segon viatge de l'almi-

rall Colom. Tal i com es pot apreciar en un memorial per als reis, datat el 30 de gener de 1494 i tramesa per Antoni de Torres a la Cort "las cañas de açucar segund unas poquitas que se pusyeron han prendido...aunque non faran mengua al Andalucia..."

El cronista Fernández de Oviedo assenyala el caràcter capitalista de la indústria de la canya de sucre en el seu tractat titulat "Que trata de los ingenios e trapiches de açucar que hay en esta Isla Española, y cuyos son y de que manera uvo principio esta rica granjería en aquestas partes, y primero en esta Isla". (3). On s'indica ja que el català Miquel Ballester, nascut a Tarragona, fou el primer mestre sucrer, que després seria nominat com alcalde de la Vega, succeint-lo en la labor Pedro de Atienza.

Un dels millors ingenis i trepigcs coneguts fou el de l'almirall Lluís Colom –el malaurat presoner d'Oran, net del descobridor– que tingué de cedir a Sanz de Cardona per no tenir recursos econòmics amb que sostenir-ho durant la seva captivitat (4). L'explotació de la canya de sucre era una empresa capitalista per la seva magnitud territorial, recursos de maquinària i de mà d'obra. Aquest ingeni tenia l'origen en el creat pel seu pare, el segon virrei

Recol·leció de canya de sucre

---

d'Índies, Diego Colom, a l'illa Isabela, des de la qual, a través del riu, el sucre era portat en barques fins a les naus ancorades al port, que prenién rumb a la península.

La producció de sucre requeria una mà d'obra esclava que portés la força de sang com a maquinària muscular. Això desembocaria en el tracte d'esclaus i amb la injustícia social. Els "ingenios" eren moguts per bous, cavalls o esclaus a manera de mola, fins que foren moguts per l'aigua. En Ballester, al principi, feia fer el suc de canya mitjançant una premsa de palanca de fusta.

Aquesta situació d'esclavitud i d'explotació humana va portar a les rebel·lions d'esclaus negres, sobretot d'aquells que procedien de tribus guerreres acostumades a la lluita. Una d'elles fou la que tingué d'afrontar el virrei Diego Colom, el 1522, en un dels seus territoris dedicat a aquesta explotació sucra. El cronista Fernández de Oviedo ens en parla en el "*Tractat de la rebelión de los negros e del castigo que el almirante Don Diego Colom, hizo con ellos...*" Així com també ens en dona testimoni en Juan de Castellanos de forma versificada:

*"El recuento concluso y acabado
Y el escuadron de negros ya vencido,
El de Don Diego llegó cansado,
Con presurosos pasos al ruido.
Uno destos salió descalabrado,
Y el Melchior de Castro malherido.
Pasada de los dardos una mano,*

*Pero no tardó mes en verse sano.
Remediados aquestos desatinos,
Tan necesariamente remediados,
Poblaron las calzadas y caminos
De negros por justicia castigados
Sosegaronse todos los vecinos
Que estaban de temor sobresaltados,
Y otros hubo después, aunque no
luego*

Que causaron mortal desasosiego".(5)

Com a conclusió, diríem estar d'acord amb la metàfora d'aquell gran poeta Manrique, que observa: "*Nuestras vidas son los ríos que van a dar al mar, que es el morir*" (6). En el cas que ens ocupa, la mar, frontera mòbil i harmònica dels lusitans per l'oest, fou on desembocaren les seves vides cercant sortida a la força natural que els empenyia. Aquella mar que es convertí no tan sols en fortuna, sinó també en servitud.

ALBA VALLÈS

BIBLIOGRAFIA I NOTES

1. Luís Vas de Camões, *Os Lusíadas*, Cant V.
2. Fernando Ortíz, *Contrapunto cubano del tabaco y del azúcar*, La Habana, 1963 pàg. 433
3. Gonzalo Fernández de Oviedo, *Historia General y Natural de Indias, Islas y Tierra Firme*, Tomo I, cap. VIII, Lib. IV, 1546, pàg. 108.
4. Alba Vallès i Formosa, *Relació de Colom amb la casa de Cardona*, TERRA RUBRA, 78, Tarroja, Setembre-October 2002.
5. Juan de Castellanos, *Elegías de Varones Ilustres de Indias*, Cant. II, Elegía V, 1589.
6. Jorge Manrique, *Coplas a la muerte del Maestre de Santiago, Don Rodrigo Manrique, su padre*, Clásicos Castellanos.

LA PLAGA DE LA LLAGOSTA

Tots els pobles han patit, en un moment o altre de la seva història, l'impacte de certs mals que l'han condicionat negativament.

Avui dia tots tenim por a la guerra, sempre esferèidora, perquè sabem les morts i la destrucció que fàcilment porta i, per desgràcia, molts poden parlar-ne per haver-ho viscut.

També hi ha mals com epidèmies, malalties incurables, accidents, catàstrofes naturals (terratrèmols, inundacions, erupcions volcàniques...) que fan estralls en vides humanes i en béns materials.

Si parlem de la fam, constatem també que és un mal molt estès, no tant en la nostra geografia, però sí en tot el tercer món, la part més gran del nostre planeta.

Antigament els pobles, potser més indefensos que avui, patien aquests mals i, tot i que hi lluitaven amb tota mena de recursos, necessitaven un bona dosi de resignació quan s'hi sentien impotents, i acudien a Déu i als sants implorant per les necessitats o donant gràcies per haver-se acabat el mal moment, ja que, davant la impotència, només Déu podia fer-hi alguna cosa.

Sovint les plagues i les pestes tenien una interpretació moral molt concreta i normalment es veien com originades pels mals comportaments i els mals costums i, per aquest motiu, es reunien els Consells de les ciutats, viles i pobles per organitzar pregàries, processons i el que calgués, sense escatimar-hi tots els recursos que

tenien al seu abast per tal de combatre el mal.

Cal mirar-s'ho avui sense oblidar l'època en que va succeir, amb la cultura i les formes de pensament de l'època. Cal tenir present també la realitat majoritàriament rural i, per això, el dèficit econòmic d'una collita perduda ho feia gemegar tot.

Encara ara hi ha gent que parla de les males anyades de fa cinquanta anys, sobretot quan s'esqueien seguides dos o tres anys, provocant que moltes famílies, fins i tot, haguessin d'emigrar cap a altres comarques a la recerca d'una feina que no depengués del temps.

Avui no se sent a parlar gaire de plagues potser perquè la indústria química, pel que li va, es belluga i estudia ràpidament el cas per trobar l'insecticida adient. Però sí que, gairebé cada any, es constaten malures que, com el pugó, afecten els sembrats o altres cultius, sense saber massa la raó que ho origina. Sort que no acostumen a tenir una incidència general.

Abans, però, tot era una altra història.

De plagues, en la història dels nostres pobles, n'hi ha hagut moltes, però difícilment no en trobarem cap de tan important i extensa com la que es va patir a finals del segle XVII.

Sobre les plagues de la llagosta hi ha uns antecedents al nostre país que Pere Català Roca exposa en el seu llibre, *La plaga de la llagosta*,¹ on al·ludeix l'any 1357 i diu que "lo

---

Poble dejunà pregant á Deu que cessassen las lagostas que eran en les parts de Castella y Valencia, y ja eran á Tortosa, que devoravan los Sembrats” i també l’any 1458 a Lleida on “la ciutat de Leyda scriu, y demana consell, y ajuda pera matar las Lagostas que talavan, y devoravan los fruyts de la terra”.

El nostre país viu, en aquest segle XVII, una època decadent, envaït de tropes durant molts anys que acabaren amb la guerra dels segadors (1640), esquarterat pel Tractat dels Pirineus (1659) on li arrabassen el Rosselló, el Vallespir, el Conflent i part de la Cerdanya, amb una noblesa que perd pes, influència i economia, i afectat també per conflictes interns. En aquesta situació, al nostre país només li faltava una plaga com la de la llagosta, extensa i gairebé invencible, que el va deixar depauperat.

Segons Català i Roca, l’any 1684 ja hi ha símptomes d’amença, ja que eixams de llagosta, procedents d’Aragó, envaïren les terres de Lleida.

Josep M. Sans i Travé² troba un Manual notarial que assenta que fou el 1685 quan comença la primera fase de la plaga que ocasionà “*grandíssim dany en los blats, ordís, sivades, sègols y vinyes, ortalises y arbres*”.

L’any 1686 s’escampa la plaga en molts indrets i el 1687 s’ha estès a tot Catalunya.

A Rocafort de Queralt el rector escrigué aquell mateix any “*...foren tantes dites llagostes que no crec may haya estat, que jo crech que les de la plaga del Rey Pharaó no foren mes, que sino qui ho ha vist no u pot creure, que un pastoret en gafá enlayre volant en un grapat de ma dreta 14 llagostas*”.³

A la Història de Linyola, escrita sota la coordinació d’Esteve Mestre i Roigé, hi

consta: *Els anys 1687-8-9, una nova plaga atacà l’Urgell, la llagosta, que es menjava tots els sembrats i que quan volaven enfosquien el sol, i que gosaven a entrar a les cases. Cada poble les combatia com podia, amb brigades de peons, amb truges que se les menjaven, però tot era inútil. L’arrendador de les baronies de Bellpuig i Linyola, Josep Arau, de Barcelona, envià un memorial al duc de Sessa, demanant-li gràcia en el preu de l’arrendament de l’any 1687, en compensació pels immensos danys soferts ocasionats per la llagosta al temps que informava que aquesta tornava a amenaçar les collites de 1688. Fins l’any 1689, no es va extingir la plaga.*⁴

La impremta de la Universitat de Lleida edità l’any 1687 un llibret, fet per Ramon Queraltó, “catedràtic de Còdich i Paer segon de Lleida”, titulat *Paper en que se noten los modos, trasses y enginys de que ha usat la ciutat de Lleida, y los llochs circumvehins, per exterminar la langosta en los anys 1685, 1686 y en lo present 1687*.⁵

Molts testimonis, prou eloqüents, poden trobar-se en el llibre de Pere Català i Roca, els quals descriuen la situació i en fan veure l’ample abast d’aquesta plaga que afectà la majoria de comarques de Catalunya, les Garrigues, Priorat, Camp de Tarragona, Segrià, Urgell, Terra Alta, Solsonès, Cardener, Pallars Jussà, Bages, Osona, Lluçanès, Vallès, Baix Ebre, Penedès, Vallespir, Barcelonès i, fins i tot, arribà a l’Alguer, segurament transportada per algun vaixell de mercaderies.⁶ A Barcelona s’arribaren a ficar a dins de les cases i és en aquesta ocasió que la ciutat escollí com a copatrona la Mare de Déu de la Mercè.

En la Consueta, capbreu o nota general, de la parròquia del Llor, petit poble de la comarca de la Segarra, iniciada l'any 1686, hi trobem el testimoni del seu rector, Josep Antoni Joan, fill de Josep Antonijon de Guissona i Coloma Tous de Torrefeta, nascut el 1647, a la rectoria del Llor, on el seu oncle Jaume Tous de Torrefeta n'era el rector.

Tant per la completa relació que hi fa, com pels innombrables detalls que conté, creiem que és d'un gran valor el seu testimoni, que ens permet veure un seriós problema des del l'angle de visió d'un poble petit que ho va patir de valent. Ell, davant la magnitud de la plaga, té el convenciment que en les coses que passen hi ha la mà de Déu que ens vol fer reaccionar perquè es millorin els comportaments de tothom.

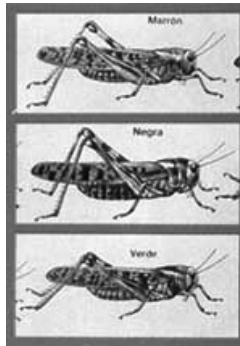
La descripció hem d'entendre que és objectiva i la manera de veure-la és personal i, ben segur, coincident amb la manera de veure i d'entendre de la majoria de gent d'aquell temps.

Com que ho escriu per als rectors que el succeiran, de tant en tant hi posa alguna llatínada, generalment entenedora.

Escoltem aquest testimoni qualificat.

Encara que la materia deste Capítol no sia directament deste llibre, ni puesto, per no tocar directa ni indirectament á la dita Iгла. Parral. del Llor, ni Rectoria de aquella: Pero lo General estrago que causá la semigeneral Plaga de la llangosta en este Principat de Catalunya, á tocat tanta part á les Iglesies y Rectories, que casi de justicia se deu donar alguna noticia als que seran lluny dels anys

que succei: Pues als quey seran prop, no tindran necessitat de relacio ni scriptis: y per haver estada esta terra y comarca de les mes afectades y açotades de tota Catalunya, me á paregut ferne Capítol apart: si be als que en seran lluny, los apareixera fabula ó cuento de velles: Pero estiguen certs tots los que llegiran perque encara no encavire la cosa de la manera que á pasat: y que si en lo sobredit meresc esser cregut, molt millor en lo deste capítol; Pues en mos dies (y despres dells) tindre molts que porien argüir en contra, lo que ningu (per la Gracia de Deu) á fet fins vuy, y ab este presupost dich que.

La denominació de llangosta, hoc est inde suum originem trahit dicitur á loco isto, seico, et arido, y pasant á mon present dich que esta Plaga vingue, y nos vingue (salva tamen voluntate Dei, et tantam modo naturali loquendo) de Castilla dels Regnes de Truxillo ó Estremadura y del Regne de Toledo: Perque en lo any 1668. trobantme per aquelles partidas essent Licenciado de fortuna, ne

vui major copia, que la quey havia perasi; verdat sia empero, que no tenia tanta tinguda, ni feia lo estrago que perasi, per esser la terra menos culta, y molt mes despollada que no es Catalunya, per lo que a la naixensa sen perd molta, per falta de Pasto; y tambe per esser Plaga per aquella terra casi anual, i la gent applicari alguns remeis com á experimentats en lo dány: en los anys antecedents á estos nostres, vingue poch á poch, fins a trobarme en esta terra, cosa, que may ó hauria cregut, de laqual sino ab persones ó, soldads de aquelles partidas, non gosava parlar per la incredulitat que hauria causat.

En fins ab any 1683 se mantingue en Castilla la nova, aixi en dits Regnes, com en

---

part de Castilla la Vella, venint sempre á la part de sol ixent: En la primavera empero de dit any, comença de entrar en lo Regne de Arago, fent algun poch de mal á la frontera de Castilla; Pero com era cosa nova, nos cuidaren de extingirla y aixi se anava cadany multiplicantse, guarint terra, y fent mes dany, lo qual quan volgueren remediario no pogueren, per esser terra montaosa, almenos peralla haont ella venia llansantse per les vegues (que les hi á moltes y bones) de aquell Regne: y á be ques veia per esta terra, nou creien, tenintho per cuentos ó falordies (y jo callava per les rahons sobreditas).

Desde dit any 1683. fins lo de 1885., se mantingue in totum en dit Regne de Arago: A la Primavera empero de dit any comença á entrar en lo present Principat de Cataluña, y fou molt poch lo estrago ó dany que feu: En lo any 1686, empero, prengue la major part de la plana de Urgell, de tal manera, que fou lo daný de gran consideracio, estragantho in totum, de manera que la cullita fou casi del tot perduda, y ab tot aqueix daný, y ab moltes relacions fidedignes, queu referien á visu, y tenintlo tant prop, nou acabaven de creurer: jo crech era permicio divina, perquens alcanças la Plaga in totum, com ó feu, y despertasen del letargo de la incredulitat en que estaven, y no applicassen lo remey, que podia conduir, á la exfinitio de dita Plaga, essent lo daný de aquella en part satisfaccio dels nostres pecats.

En lo any 1687. matineja molt dita llangosta, donantnos alguns anuncis del que havia de ser; la qual vingue tant puntual, que era cosa moralment imposible de creurer, sense esser vist, del modo que anava estragant y devorant, pues nos ó estavem mirant y encara nos persuadien nons faria mal de consideracio, y aixi á nostres ulls, distipaven

los espers, sens feri diligencia humana, ni remey algu.

Remeis specials empero molts sen feren, com era trauer devotes, Imatges de sants, y altres Profesons y devocions aixi Generals, com particulars y tambe en cada Parrochia respective, fent celebrar algunas missas, exorcismes, y altres coses á este tenor: Pero com tots naixian, noes de temor de perdre los bens temporals, que los espirituals, ajustat amb la poca fe que tots teniem, y principalment lo no fer verdadera penitencia interior (pues de exteriors moltes sen feren) fou occasio que no aplacavem la divina justicia, tant justificadament offesa, y aixi lo estrago en dit any 1687. fou General en la major part de Urgell, en tota la Segarra, y en part de la montaña, ab un temor general del que seria en los anys vidents, pues aquell ja estava perdut.

Esta Parrochia del Llor empero ana processionaliter á St. Ramon, y á Guisona, et intra Parrochiam anavem á la capella de St. Joan de Meia, de St. Domingo del Far, y á St. Pere, lo que nos fa, sino prope grani, attamen solment missam Rectori: Augmentanos este tenor ab les locuras y desbarats y grans mentides ques deien, que cert se tenia per molt verisimil per persones de sana intencio y censura, que lo dimoni hi obrava, en castich de nostra incredulitat (permetentho la divina justicia) com era dir que tot es exis y bruixeria, y que en tal part ja havien posat ala preso tantes bruixes, en tal part tants bruixots, del quen succei casos y coses, no sols los Pagesos, pero molta gent de capa negra y posava credit, lo que feia la materia mes sensible: y aixi fent discursos inutils passavem lo sobredit 87.

Vehent lo general daný que en dit any havia causat dita llangosta molta gent deixaren de sembrar, y los que sembraren fou poch per dit temor: Pero alguns ó acertaven millor, los quals vehent, que ja havia pasat per Urgell,

---

ÿ que la ouada ÿ cria era poca en dita plana, ÿ la queÿ havia tenien animo de ferla perdrer; majorment havent caigut lo sementer (encara que tart): baixaven a sembrar á Urgell, ÿ ó acertaven molt be, pues los fou de gran profit, per venir la cullita del any 88 copiosa, ÿ aixi encara que estragats del any antecedent, moltes cases se referen ó almenos no se empeñaren, com ó havien hagut de fer á no haver estat dit alivio.

En dit any 1687 per tota esta terra ó Segarra, aixi la montuosa, com la plana resta tant infeccionada de la ouada ÿ cria que havia deixat á la part solana, dita llangosta, ÿ tant nodrits ÿ aprofitats los canonets, que venint lo mes de mars ÿ abril del any 1688. se trobaren tant enters ÿ censors, que era cosa de admiracio, veurer tanta multitut de canudets tant plenets, ÿ los ous tant ajustadets, los quals eren com á grans de segol mitjancers, ÿ haventni de trentasis á coranta en cada un, feien de tres á quatre dits de llargaria, ÿ com a candela de estadal comu de doble no mes, apenas les humitats ÿ frets del ivern los havien consumit en tot ni en part, cosa cert que donava molt per discurrir, veurer que á quatre dits de fondaria poch mes ó menos se aguesen pogut mantenir tant sencers dits canudets.

En lo sobredit any 1688. çó en la primavera de aquell, comença ja en lo mes de mars á animarse ó naixer la ouada, ÿ la gent á preparar-se, pera la extincio ÿ matança de aquella, començant les viles asenialant salari á tantes personas, altres feien á cortes ÿ cortans, particularment la vila de Cervera, que sen feu una quantitat, que no goso dir: ÿ no menos ab aliments ÿ jornals, la nostra veina la de Guisona: si be en lo ivern antecedent les havien llaurat molt, aixi en les terres de conreu, com en les ermes é incultas: Remeÿ unich sis fa algunas vegadas á son temps, ço es antes de Nadal, als primers de mars ÿ als primers de

Abril, ÿ algunes altres vegades segons creixi lo profit.

Los llogarrets, ó Aldeas ÿ cases soles feren mes del que pogueren: pero com era açot que venia de la ma de la divina justicia, servint la tant obligada nostras offenças, no bastaven diligencias humanas en extingirla, ni menos esser bastantes á guardar, no sen aportassen la integra cullita de tota la Segarra. Arribant lo estrago á la partida de Manresa, Vich, Lluçanes ÿ lo restant de Cataluña, desdel endret de la Vila de Agramunt, mirant a mig dia, tremuntana, ÿ a solixent, salvo empero lo Camp de Tarragona, Panedes, ÿ algun poch del pla de Barcelona, cosa que pareix increible, pero son tants los testimonis, de visu ÿ de escrit, ÿ tantes les cases ÿ poblacions enteres queu pateixen, y patiran molts anys, que crech durara per molts anys, la trista memoria de la gran plaga de la llangosta.

En esta comarca ÿ en particular en esta Parrochia del Llor, feren demostracions increibles, despres de haver llaurat moltes vegades les terres; ÿ en esser nades, hi feien anar, no sols los homens de barba, sino tambe les dones, ÿ compaña gran, ab llansols ó Borrassas ÿ sogues cusidas en lo mig de dos, fentles servir á modo de Ambut (Traça singular pera caçarles quant son grosetes) de manera que tothom se espantava, de haont eixia tanta multitut, á vista de la general matança quen feien cada dia; ÿ esta diligencia dura en esta ÿ altres parrochies, desdels ultims de mars, fins á mig maig, ab tant cuidado ÿ vigilancia, quem atordia, veurer tanta porfia continuada ÿ buida ab gent ordinaria; lo que dich esser aixi, per havermi trobat casi tots los dies, no tant per treballar, quant per donar animo: pues tot era necessari segons la ocurrencia del temps: pastaven del comu peral polvets, ÿ despres, lo Sr. D. Ramon Copons ÿ jo los ajudarem, modo gratuito mentres dura.

Luego que foren á mig maig, que lo temps se escalfa, ni los fossos ó valls que feren en moltes parts á la part que venien, ni la general matança que de elles feien, fou posible de detenirlas, per mes diligencias se fesen, sino que la gent cançats y atropellats senagueren de deixar, y elles com á mes crescudas tenint major força ó anavan devorant, que veurero, era una llastima, pues no sols los esplets sembrats, sino tambe les mates, argelagues, olivers, alguns arbres, y moltes viñes, que veurero era terror, y fou tanta la multitut y abundancia, que venia del termes ronechs é incultos, que la gent noy podien abastar, la qual dona molt cuidado nons abrumassen dins de nostres propies cases, no sols las que bolaven; sino les que venien de la part de ponent plorant, que era cosa per espantar, veureles venir, tant tiesses, iguals y afilerades, que pareixien caballs enfrenats.

Es veritat lo sobredit, porque en la vigilia de la Assensio del Sr., que fou als 19 de maig de dit any 1688. començaren á entrar en este lloc del Llor, per lo Portal de Dalt, que venien per lo cami de Ostafranchs tanta multitut de llangosta, que les parets, les teulades; y los corals estava tot cosit delles, y los carrers era cosa de asombro, pues noy bastava la amplaria dells á que passasen iguals, sino á dos y á tres, unes damunt de altres, y fou cosa de admiracio, que non aixia ninguna per lo Portal de la

Plaça (crech seria per la frescor quey sol haver), sino que totes, sen anaven al corral del onse y per dalt de la paret de Julia Rocha major de dies ut dixi nº 71. pujaven y bolaven ó saltaven á la Plaça ó al fossar, tant les que baixaven per casa de Argelagos nº 88. com les que passaven per damunt de la pnt. Rectoria nº 119. y esto dura tres ó quatre dies continuos, ço es desde les set hores de matinada, fins a les quatre de la tarde, parum plus vel minus, lo que ens tenia á tots atonits y espantats.

Dites llagostas, no eren de estatura ó forma gran, ni grosa, sino mediana, casi de color castany, pero la cara adusta tirant a negra, ab quatre dents, ço és dos dalt, y dos baix, ab facilitat partian un gra de blat, veureles menjar causava pauor; les que bolaven empero, no matinejavan (ni) vesprejaven tant, pero des de les nou del mati, fins a les tres ó quatre de la tarde, ço mentres durava la força del sol,

pero ab tanta multitut, aixi en lo corrent any, com en lo pasat de 87. que quasi feien ombra espesa al sol, lo qual dura continuat, des dels ultims de maig, fins a mig juny parum plus vel minus, en lo qual any 87. se apleta-ven, sempre a la part de solana y ouaren y feren la cria á cosa de quatre ó sis dits de fondo, tant copiosa

com tinch dit: pero en lo corrent any de 88. que vas dient, pasaven de llarg: y Deu los done la posada y vespre en lo mar poca caritat ubicumque fos.

Los de la ciutat de Manresa, Calaph, los Prats de Rey, Sta. Coloma, y llurs veinats, venien ó 30. 40. y 50 homens junts ab ses provisions, á rebreles per a matarles á una, dos y tres llegues: Tota la Provincia estava com á Alterada, y generalment asombrada y

---

atordida, causantse terror y espant uns á altres: Partida del Camp, y tot lo Panadesc se salva, y feren una gran cullita, la qual ocasiona, que molts desta comarca per summa pobresa plegaren ses coses y seni anaren; y casi nos parlava de altra cosa, que de la destrucio, havia fet y feia la llangosta.

Advertint empero, que en dit any 88. se feren per este circuit algunas diligencias spirituales publicas, y temporals moltas, ab que cessa ni totum les locuras imaginarias del any pasat, y fins als mes rustichs vingueren á aliançar, era permissio y castich de la divina justicia si be les persones de bona y sana intencio, no deixava de impetrar privadament la divi(na) misericordia, com estich crehent que per dit medi y tants clamors de la pobla y misera gent applacaran lo furor divino, tant justament irritat contra nosaltres: y aixi com fouli dit dita llangosta, se despobla desta terra, y casi de tota la Provincia; y a be que lo dany fou molt gran, era major lo terror y espant que causava, pues, lo temps aiudi molt be en que se culli molts llegums, y vi, ab los quals y les ortalises, la gent se remediaren y parlant ingenuament, se han vist molts anys de mon temps, mes apretats de molt, que los dos o tres sobredits; sino que com era una cosa insudeta, los uns als altres se espantaven.

Puch aseverar á visu lo que dich; perque en lo corrent any de 1692. que escrich esta memoria ó noticia es any de majors treballs de molt, que los sobredits de la llangosta: pues en este que som tots lo comerso y mercaderias respectives van molt cares; lo blat comu a trenta reals, lo ordi á divuit y á vint, lo forment y demes grans al respecte, lo oli, les robes, y les drogues aixi mateix, llegums á penas sen troba per dines, la pesca salada y fresca molt cara; lo vi en este mes de maig que som a cinch y a sis lliures la carga, dicho á visu; perque jol é venut á sinquanta reals la carga, y la major

part era vi vell, y no sols una ni dos cargues, sino coranta cargues, quen tenia de vendible, havent venut lo visell ó bota mes amunt del celler que era flaquissim, ab punta de agre á vintiquatre reals la carga. Esto se originá del fret inaudit que feu lo any pasat de 91. á vuit y á 9. de maig, per gran part de Cataluña, ab tota la Segarra ynclusive; y este any als onse y 12. de dit mes, per la canal de Segre, son veinat, y molta part de la montaña, tambe á mort les viñes, juntament se á ajustat pera encarir lo vi, la fortificacio se fa prop de la Seu de Urgell, lo que nos veu en dits anys de llangosta, sino que era, com tinch dit lo General temor de la cosa nunca vista: Pues en aquells anys á la veu corregue, que en Cataluña hi havia carestia, lo Mar abunda moltissim (si be fou ocasio que la Provincia se escauta de diner, pero al fin se remedia la penuria): Lo que ara no pot ser per causa de les guerras intempestivas, que lo Rey de França voluntariament á mogut molts anys á; deforma que tota Europa entre directes é indirectes esta alterada contra dell: y no se en que parara. Deu nos do lo que mes nos convinga; y á mos carissims successors gde. molts anys, nos conserve ab sa gracia y nos deixe morir ab ella. ffee. desta nostra Casa y Rectoria del Llor maig 20. de 1692. Et hec de locustis et alia dicta safficient, et parce, quia molestus fuit.⁷

1. Pere Català i Roca: *La plaga de la llagosta*. Ed. Rafael Dalmau
2. Josep M. Sans i Travé: *Notes sobre la plaga de la llagosta de 1686-1688 a Solivella (Conca de Barberà)*. "Aplec de treballs núm. 5" del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà.
3. Pere Català i Roca: *La plaga de la llagosta*. Ed. Rafael Dalmau
4. Esteve Mestre i Roigé: *Història de Linyola* Ed. Virgili & Pagès
5. Josep Lladonosa i Pujol: *Història de Lleida II* pàg. 533
6. Obra citada, *La plaga de la llagosta* de Pere Català i Roca
7. Parròquia del Llor: *Consueta*

NARCÍS SALADRIGUES

SANT RAMON

Començava a preparar l'article per TERRA RUBRA quan m'he adonat que l'agost s'acabava i sant Ramon era a prop; llavors he pensat que potser valdria la pena donar una mica de prioritat al sant més sant de la nostra comarca i treure l'article del seu poble el més a prop possible de la data de l'aplec; així que faig un salt a la progressió geogràfica natural que porto en aquests articles, deixo Montpalau per un altre dia i me'n vaig cap a Sant Ramon.

Que de pressa es viatja sobre el paper! He fet un salt des del meu niu de les Oluges i ja sóc a la gran rotonda de Cervera; allí agafo la N-141 que hi ha actualment, sembla que per poc temps ja que és imminent la inauguració de l'últim tram de l'Eix Transversal, en direcció a Calaf i a uns deu quilòmetres arribo a la sortida que diu Sant Ramon. Tombant a l'esquerra i

agafant altre cop la N-141 arribo a Sant Ramon per la part del Santuari.

El poble de Sant Ramon, actualment unit sense solució de continuïtat amb el nucli molt més antic de la Manresana, a propòsit, ¿on acaba l'un i comença l'altre?, aixeca les seves cases a ambdós costats de la dita carretera N-141. Fa de bon veure perquè és acurat i té vida; ferrers, fusters, mecànics, botigues de queviures, fleques, magatzems, bars i fondes, la presència imponent del santuari, que de sempre atrau fidels i turistes, i, d'un temps ençà, les fàbriques d'articles de pell que s'hi han establert i vénen part de la seva producció al detall, animen, sobretot dissabtes i diumenges el carrer (diria els carrers, però com que només n'hi ha pràcticament un, si ho fes, faltaria a la veritat) d'un poble que, a l'inrevés de la majoria dels de la nostra comarca que agonitzen, es nega a perdre empenta.

La història que he trobat diu esquemàticament que l'any 1245, el Propòsit de Santa Maria de Solsona concedí a fra "Sant" Pere Nolasc l'església de Sant Nicolau "que est sita intra terminus Castri de Mediano" (suposo que es refereix al que avui s'anomena "Torre Mitjanell; un edifici antic, en forma de torre, que

sobresurt per damunt la teulada d'una casa que podreu veure abans de tornar a agafar l'Eix) per facilitar l'erecció del convent que esdevindria de Sant Ramon Nonat.

Segons sembla el poble va néixer a recer del santuari i progressivament es va anar allargant seguint el camí (que després seria carretera) fins que va arribar a ajuntar-se amb el nucli ja edificat de la Manresana.

L'edifici, que guarda les relíquies del sant, frare mercedari fill de Portell, és l'atractiu principal del poble (1) i l'aplec anyal que s'hi celebra era, i encara és, molt concorregut. Jo sempre dic que a la Segarra, com a tot arreu, tenim molts sants però pel que fa a devoció i per a nosaltres els segarrencs, sobretot per als segarrencs pagesos, sant Ramon és sant Ramon, els Tres Tombs són els Tres Tombs i, com demostren la quantitat d'ex-vots,

molts d'ells antiquíssims, que omplen les parets de la sagristia, tot plegat és una altra cosa.

(1).- Si visiteu el poble no deixeu d'anar a veure el santuari per dintre; fins i tot si no sou gent d'església us agradarà. I si a més esteu de sort, és hora de visita i trobeu al pare José Antonio, el superior dels Frares Mercedaris, que en tenen cura, ell que se la sap tota, us explicarà de pe a pa i molt millor que jo la història de la seva Orde, del convent i la del sant que acull amb la qual cosa sortireu de Sant Ramon més savis de com hi heu entrat.

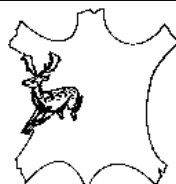
MATEU SOLÉ

Tel. 973 53 16 73 - Part. 973 53 16 06 - Av. Mil·lenari, 38 - 25200 CERVERA

Ctra. Barcelona-Andorra, s/n
Tel./Fax 973 47 30 77
25750 TORÀ (Lleida)
www.svt.es/caljaumet
e-mail: caljaumet@svt.es

**Pells
Sant Ramon**
Av. Santuari, 15 - ☎ 973 52 42 43
SANT RAMON

CAIXA CATALUNYA